THE FANTASTIC. A POETICS OF MYSTERY

Diana Teodora Cozma
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca –Baia Mare Northern University Center

Abstract: Many historians and literature theorists from different centuries, observe especially the fact that the phrase "fantastic literature" designate those very literature works which are very various that cannot be justified. The attempts of defining of this very literature are many and they are born from the desire to reestablish of a new preexisting order, and through a synchronic and diachronic approach is trying to define that concept and the contents that it had throughout the history.

Keywords: miraculous, imagination, fabulous, unusual, science-fiction

Numeroși istorici și teoreticieni literari din secole diferite, observă cu precădere, faptul că, sintagma „literatură fantastică", desemnează acele opere de factură foarte diversă, care nu pot fi justificate. Tentativele de definire ale acestei literaturi sunt numeroase și sunt născute din dorința de restaurare a unei ordini preexistente, iar printr-o abordare sincronică și diacronică, se urmărește și se încearcă definirea conceptului și a conținuturilor pe care acesta le-a avut de-a lungul istoriei.

În prefața ***Elixirului de viață lungă. Proză fantastică franceză,*** Irina Mavrodin afirmă că „epitetul de fantastic pentru a desemna anumite opere literare, impune odată cu apariția către sfârșitul secolului al XVIII-lea, nu numai în Franța ci și în Europa în general, a unui nou tip de povestire care va cunoaște un enorm succes în secolul al XIX-lea, și-anume povestirea fantastică"[1]. Acest nou tip de povestire se află „în relație de analogie dar și de opoziție, cu un alt tip de povestire, care în doctrina estetică franceză este numit „le merveilleux", „miraculosul", categorie ce vizează clarificarea conceptului de „literatură fantastică"[2].

O altă definiție a conceptului de literatură fantastică, ne este oferită de Ovidiu Ghidirmic, care afirmă că, înainte de a defini acest concept, „trebuie să repunem în discuție chiar statutul, condiția literaturii și să ne întoarcem la problema raportului fundamental: artă-realitate"[3]. Referitor la concepția aristotelică despre artă, filosoful, afirmă că „n-a înțeles arta ca o copie fotografică, ca o reproducere mecanică a realității, interpretată, denaturată a teoriei imitației și a principiului verosimilității, care se produce, de pildă la teoreticienii clasicismului și naturalismului."[4]

Aristotel stabilește așadar, în poetica sa, deosebirea dintre istorie și poezie, dintre misiunea istoricului și cea a poetului, căci „unul înfățișează fapte aievea întâmplate, iar celălalt fapte ce s-ar putea întâmpla."[5]

Alexandru Săndulescu, în ***Dicționarul de termeni literari***, ne conturează o definiție a termenului de fantastic, care „provine din fr. Fantastique, lat.lit.phantasticus care înseamnă „privitor la imaginație", (phantasma=plăsmuire) și semnifică lucruri imaginate, de necrezut, ajungând să definească, prin extensie, literatura populată preponderent de produse ale imaginației și fabulosului."[6]

[1] *Elixirul de viață lungă. Proză fantastică franceză*, Editura Minerva,București, 1982 p.IX
[2] *Ibidem*
[3] Ovidiu Ghidirmic, *Proza fantastică românească și vocația fantasticului*, Craiova, Scrisul românesc, 2005,p.5
[4] *Ibidem*
[5] *Ibidem*
[6] Al. Săndulescu, *Dicționar de termeni literari*, Ed. Academiei, 1976, p. 170-171

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

Romantismul a stimulat dezvoltarea literaturii fantastice, începând cu E.T.A Hoffmann, care era unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai genului. Alți autori precum, E.A. Poe, Villiers de l Isle Adam, Lovecraft au consolidat și au pregătit terenul literaturii fantastice, ca mai apoi prin scrierile lui Jules Verne, H.G. Wells, să se nască o literatură științifico-fantastică, foarte bogată, dar manierizată oarecum în zilele noastre.

Eseistul francez, Roger Caillois, consideră că „există o opoziție, între *fantastic* şi *feeric* (sau *miraculos),* pentru a propune ulterior o nouă opoziţie, între *fantastic* şi *science-fiction.* Fundamentală rămâne însă, antiteza: *fantastic-miraculos,* destul de paradoxală pentru cel insuficient familiarizat cu problemele în discuţie. În ambele cazuri avem de-a face cu universuri fictive, dar distinct structurate ce întreţin relaţii deosebite cu realitatea”[7].

De exemplu, „În miraculos, în basm, cu lumea lui populată de zâne, vrăjitori, genii bune şi rele, totul se situează de la început pe tărâmul imaginarului şi-al irealului, peripeţiile povestite, nu încearcă nici o clipă să pară posibile, ele nu comunică în nici un punct cu realitatea sau cu ceea ce convenim să numim realitate”[8].

Fantasticul, în schimb, urmăreşte prin evocarea unor apariţii stranii, insolite şi pline de mister, să tulbure şi să răvăşească realitatea şi sentimentul nostru de realitate sau ceea ce considerăm a fi cert. Plăsmuirile imaginaţiei fantastice nu se mişcă în spaţiul ireal, îndepărtat al feeriei, ci iau naştere în mijlocul unei realități obişnuite, banale, având capacitatea de a instaura teroarea. Fantasticul ar avea drept obiectiv „instituirea unui climat psihologic particular, făcut mai ales din anxietate, perplexitate în faţa misterului insondabil, opresiune interioară”[9].

O posibilă definiție a fantasticului, a fost formulată încă din secolul al XIX-lea, și a fost găsită prima dată la filosoful rus Vladimir Soloviov: „În cazul adevăratului fantastic este întotdeauna păstrată posibilitatea exterioară şi formală a unei explicaţii simple a fenomenelor, dar, în acelaşi timp, această explicaţie este cu desăvârşire lipsită de orice probabilitate internă“ (citat de Tomaşevski). Vorbim aici despre un fenomen ciudat care „poate fi explicat în două moduri: prin cauze de tip natural sau supranatural. Posibilitatea de a ezita între aceste două tipuri dă naştere efectului denumit fantastic”[10].

Dacă ne raportăm la textele canonice, regăsim și alte definiții ale fantasticului. De exemplu, Castex în *Le Conte fantastique en France (Povestirea fantastică în Franţa)* scrie : „Fantasticul se caracterizează printr-o irumpere brutală a misterului în cadrul vieţii reale”[11]. Louis Vax, în *L'Art- et la Littérrature fantastique (Arta şi literatura fantastică) :* „Povestirea fantastică... vrea să ne prezinte nişte oameni asemenea nouă, locuitori ai lumii reale în care ne aflăm şi noi, azvârliţi dintr-o dată în inima inexplicabilului”[12].

O carte de căpătâi, care deschide în mod magistral epoca povestirii fantastice și conferă o definiție esențială a acestuia, este *Manuscrisul de la Saragosa* de Jan Potocki, unde sunt prezentate o serie de evenimente ciudate. Eroul și naratorul cărții, Alfons van Worden, traversează munții Sierra Morena, declarând la finalul evenimentelor stranii: „Nu mai ştiam dacă am alături nişte femei sau nişte iazme înşelătoare“[13].

Teoreticianul francez, Roger Caillois, încearcă, mai apoi, să definească fantasticul în manieră personală, acordându-i pentru început, „semnificația de neliniște și ruptură”, corelând-o cu o altă semnificație, complementară: „Fantasticul nu-i fantastic, decât dacă se înfățișează sub forma unui scandal inadmisibil pentru experiență sau rațiune”[14]. În finalul studiului său, teoreticianul francez ne oferă într-o formă mult mai completă, o definiție a fantasticului: „Atât de adevărat e că

[7] Roger Caillois, *Antologia nuvelei fantastice,* Editura Univers, București, 1970, *p.5*
[8] *Ibidem*
[9] *Ibidem*
[10] Tzvetan Todorov, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1973, p.43
[11] *Ibidem*
[12] *Ibidem*
[13] *Ibidem*., p45
[14] *Ibidem*

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

fantasticul înseamnă o întrerupere a ordinii recunoscute, o năvală a inadmisibilului în sânul inalterabilei legalități cotidiene și nu substituirea totală a universului exclusiv miraculos. ”[15]

În prefața *Antologiei nuvelei fantastice* a lui Roger Caillois, Matei Călinescu, atribuie o definiție a conceptului de fantastic, considerând că, acesta desemnează ceva ce „există doar în imaginaţie, ceea ce este, deci, lipsit de realitate, plăsmuire a purei fantasii (phantasia).”[16]. Desigur că după această definiție a termenului, au început să apară în limbile europene, diferite accepțiuni inedite ale acestui concept de fantastic, cum ar fi: „extraordinar, extravagant, bizar, ciudat, grotesc, excentric, insolit, absurd, iraţional, halucinatoriu.”[17]

Matei Călinescu, consideră că fantasticul reprezintă o „ruptura în ordinea semnificaţiei”, precum și tulburarea acesteia. Această ruptură se produce atunci când ne așteptăm cel mai puțin, ea poate interveni brusc și poate avea efecte buimăcitoare. Comparând ruptura cu procesul complex al visării, foarte lent, de altfel, teoreticianul consideră că aceasta, apare, „ca o voluptuoasă sfâşiere, ca o dulce desprindere a simbolurilor de ceea ce simbolizează ele în mod obişnuit, pentru a primi o încărcătură obscură.”[18]

Fantasticul este așadar, un fenomen terifiant, poetic, visător, gotic, dar și ironic prin întâmplările lui cu nuanță satirică. De exemplu, povestirea Pierderea respirației de Edgar A. Poe, transpune în manieră grotescă arhicunoscutul motiv al umbrei pierdute, iar Nasul lui Gogol, surprinde folosirea într-un mod ironic al motivului dublului, căci „sciziunea personalităţii e aici figurată printr-o derizorie pierdere anatomică (nasul care devine un *personaj* în toată regula, un *dublu* al „eroului“). Ironie a fantasticului, dar şi *fantastic al ironiei.”*[19]

O altă definiție de natură psihologică, încearcă să ofere și să acrediteze aceeași dorință de teamă, groază și coșmaresc asupra fenomenului discutat, fiindu-ne oferită de Marcel Brion, în lucrarea sa intitulată *Arta fantastică,* exegetul văzând în fantastic: „o sinteză a formelor în care neliniștea seculară a omului, hăituit de spaimă și frică, a proiectat imaginile anxietății sale, încercând poate să se elibereze astfel de ele, și chiar în anumite cazuri, să le exorcizeze”[20]

Marcel Brion, vede fantasticul actual ca pe „un Fantastic pe cale de a se forma mult deosebit de ceea ce am denumi Fantasticul clasic”[21]. Omul de astăzi, are o sensibilitate aparte față de fantastic, căci neliniștile vechi și frământările interioare ale acestuia sunt înlocuite cu altele noi, care rămân la fel de proeminente.

Fantasticul modern, adică cel al epocii noastre, după cum afirmă și Ovidiu Ghidirmic în ***Proza românească și vocația originalității***, „corespunde noilor neliniști, spaime de necunoscut și n-are echivalent în epocile precedente, prin reprezentarea lumilor posibile și a vieții de pe alte planete.”[22]

Căutând motivații psihologice, teoreticianul francez, Roger Caillois definește literatura fantastică, în termeni mai accesibili, ca un „joc cu frica”, citând o vorbă celebră de duh a doamnei Du Deffand: „Credeți în fantome? Nu, dar mă tem de ele.”[23]

Tzvetan Todorov, încearcă să definească fantasticul modern prin raportare la așa-numita teorie a ezitării, care nu este specifică fantasticului de tip mitologic, căci în cazul celui din urmă, ezitarea nu se produce de fiecare dată, cu toate că, aceasta ocupă un rol extrem de important în cadrul literaturii fantastice.

[15] *Ibidem*
[16] *Antologia nuvelei fantastice,op.cit., p.5*
[17] *Ibidem*
[18] *Ibidem.,p.9*
[19] *Ibidem*
[20] Marcel Brion, *Arta fantastică*, Editura. Meridiane, Buc., 1970, p.5
[21] *Ibidem*
[22] Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1988, p.23
[23] Roger Caillois, *De la feerie la Science-Fiction, în Eseuri despre imaginație*, Univers, București, 1975, p.145

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

În încercarea de a da o definiție cât mai clară a fantasticului modern, teoreticianul francez, Roger Caillois, pornește de la ideea că, fantasticul propriu-zis este „posterior miraculosului și feericului din basme și le înlocuiește”[24]

Prin urmare, cadrul fantasticului, după cum spune și Roger Caillois, „nu este pădurea vrăjită a Frumoasei Adormite, ci sumbrul univers administrativ al societății contemporane”[25].

Ovidiu Ghidirmic este de părere că: „Miraculosul și feericul sunt incapabile să suscite fiorul fantasticului și să cultive misterul”[26]. Prin urmare, Roger Caillois ca și mulți alți cercetători, consideră că fantasticul își face apariția spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, ca și curentul romantic.

Majoritatea cercetătorilor literaturii fantastice fixează data impunerii fantasticului modern spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, o dată cu momentul apariției romanului gotic, negru, de teroare, englez, reprezentat de Horace Walpole, cu Castelul din Otranto, și de Ann Radcliffe, cu Misterele castelului Udolpho, având ca sursă „interesul pentru medievalism, cu întâmplări pline de neprevăzut și de spaimă, petrecute în locuri singuratice și misterioase(castel, mănăstiri), bântuite de stafii și duhuri malefice, creând o atmosferă terifiantă, supraîncărcată, grea, apăsătoare, cu episoade palpitante, soluții miraculoase, cu deschidere spre exotism și senzațional, cunoscând un întreg arsenal de procedee și de mijloace, căzut repede în desuetudine”[27].

Edgar Allan Poe constituie, fără îndoială, cea mai autoritară voce auctorială din secolul al XIX-lea în domeniul fantasticului supranatural. Dezvoltarea literaturii terorii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu s-ar fi putut dezvolta altfel în absența lui Poe.

Dintre cele mai bune opere realizate de Poe rămân: ***Prăbușirea casei Usher***(1839) și ***Masca morții roșii***(1842). Prăbușirea casei Usher exploatează motivul casei bântuite, iar a doua este centrată asupra izbucnirii unei epidemii de ciumă în abația fortificată a prințului Prospero este sinonimă cu cea a lui Camus, în prima fiind prezentă boala psihică și dezechilibrul social, iar în a doua, la fel, boala și contagiunea.

În ceea ce privește literatura engleză, constatăm că fantasticul modern se impune aici spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, o dată cu apariția romanului gotic, negru, de teroare englez, reprezentat de Horace Walpole cu ***Castelul din Otranto***, și de Ann Radcliffe, cu ***Misterele castelului Udolpho.***

Asistăm aici la niște întâmplări pline de spaimă și de neprevăzut, petrecute în locuri singuratice și misterioase(castel, mănăstiri), bântuite de stafii și duhuri malefice,creând o atmosferă terifiantă, grea, apăsătoare, cu episoade palpitante, soluții cu deschidere spre exotism și senzațional.

Momentul conștientizării fantasticului și al impunerii definitive ale acestuia, îl constituie romantismul. Reprezentanți de seamă ai romantismului german, ca E.T.A Hoffmann, Achim von Armin, etc. au mers pe formula basmului cult, creând un teritoriu benefic. Episoade tulburătoare apar în romanul ***Elixirele diavolului*** (1815-1816), construit în jurul motivului dublului. Întreaga ficțiune este caracterizată de materia fanteziei și de neliniște.

În literatura rusă, Nikolai Gogol este considerat maestrul absolut al povestirii terorii, împărtășind la fel ca și Hoffmann fascinația pentru diabolic. Nuvela ***O răzbunare teribilă***, are în centru figura unui vrăjitor înspăimântător și ucigaș de copii.

Guy de Maupassant prin nuvela ***Le Horla***. Terifiantul lui Maupassant este nutrit nu de ceea ce se spune, ci de ceea ce rămâne sub tăcere. Titlul nuvelei este aparent simplă onomatopee lipsită de sens, dar este foarte sugestiv pentru natura ambiguă a misteriosului personaj care-l torturează psihologic pe narator.

Desigur, numele Horla, afirmă Cătălin Ghiță „fiind compus din morfemele hors(afară) și la(acolo)”, este vorba așadar despre o entitate de dincolo, despre o esență ontologică, ce eludează

[24] Ovidiu Ghidirmic, *op.cit*.,p. 20
[25] *Ibidem*
[26] *Ibidem*
[27] *Op.cit.*, p.40

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

percepția comună. Maupassant, mai spune Cătălin Ghiță, ne oferă în Le Horla, „cel mai edificator document natural despre laboratorul supranatural al terorii.”[28]

Alexandru George în prefața volumului *Masca.Proză fantastică românească*, afirmă că, „fantasticul se poate presupune a se fi născut cu prima intruziune a unui element insolit, dar îndeajuns de plauzibil pentru a tulbura totul într-o relatare de perfectă coerență sau platitudine, rămânând totuși neexplicat.”[29]. Făcând referire la conceptele de minciună, estetic, și minciună estetică, teoreticianul este de părere că, „fantasticul se înfățișează poate ca expresia cea mai directă, deși aparent mai complicată a însăși minciunii estetice, a puterii formatoare și în același timp deformatoare a minții omenești, precum și a dispoziției și chiar plăcerii ei celei mai secrete de a se lăsa înșelată cu perfectă bună știință.”[30]

Un simbol important regăsit în sfera narațiunii fantastice este cel al visului, care are capacitatea de depăși planul realității cotidiene, și de a tulbura planul conștiinței. Visul are semnificație, abia atunci când își pierde incoerența, confuzia sau caracterul acut al emoțiilor. Din cauză că acesta nu are o durata prestabilită, are proprietatea de a prelungi existența umană normală,dar și faptele din planul realității.

Alexandru George, observă că, visul are caracter fantastic, afirmând: „Caracterul său fantastic și deci rolul său într-o astfel de narațiune este marcat tocmai de nefirescul logicii sale și a legăturilor bizar semnificative cu ceea ce individul trăiește sau gândește în existența lui cotidiană.”[31]. Visul, ca fenomen oniric, păstrează o coerență neașteptată, și „constituie semnul insolitului autentic, investindu-l cu un sens neașteptat care poate rupe ordinea realității, deschizând spre adâncimi nebănuite perspective cu punctul de pornire în cea mai strictă banalitate.”[32]

Nu orice eveniment emoționant, inexplicabil care produce o tulburare adâncă în viața unui individ poate fi considerat fantastic, de exemplu, dacă ne raportăm la moarte, putem constata că, pentru omul modern, aceasta este dureroasă și inexplicabilă. Fantasticul, de cele mai multe ori, ne oferă o problemă, care duce spre identificarea unei soluții. Atmosfera fantastică a unei povestiri este implicit întreținută de un conflict prelungit și fără soluție însoțit de incompatibilitatea umană de a afla o explicație pentru cauza tuturor lucrurilor, care rămâne suspendată.

Personajele sau eroii care trăiesc aventura fantastică sunt considerați a fi, niște „inși capabili de a-și exercita inteligența, dar trebuie să dobândească acea profesiune franc prozaică, ce îi ferește de toate deșertăciunile și capcanele iluzionării”[33]. Atmosfera povestirilor fantastice este una cețoasă, iar personajele prezintă o sensibilitate exacerbată, suferind de boli, decese, curiozitate activă. Fiind supuși unor situații nervoase excepționale, personajele trebuie să dea dovadă de o veritabilă luciditate a minții, să fie cerebrali și să posede un stil deductiv. În cele mai multe cazuri, personajele se resemnează în fața inexplicabilului și a ceea ce nu pot controla, căci ideea clarificării pune stăpânire pe personaje.

În planul imaginar, fantasticul este considerat ca „o revanșă a realității, nu ca o adâncire în misterele tulburătoare ale acestuia”[34]. Raportându-ne la feeric și la miraculosul negru, constatăm că acestea creează o atmosferă generală nefirească, iar spiritul poetic își propune, iar mai apoi reușește să înfrângă fatalitatea, care reprezintă o apăsare a realității, o dorință de a fi numai ea însăși.

Ion Biberi, un alt teoretician, de această dată român, privește fantasticul ca pe o categorie mentală. În eseul, *Fantasticul, atitudine mentală*, acesta îl supune determinărilor de natură psiho-mentale, afirmând totodată că: „Spre deosebire de imaginarul obișnuit, pe care se bizuie viziunile lirice, realiste, imaginative ale lumii, fantasticul dislocă o categorie mentală comună, intronând o

[28] Cătălin Ghiță, *Deimografia.Scenarii ale terorii în proza românească*, Institutul European, Iași, 2011, p.66
[29] Alexandru George în vol. *Masca.Proză fantastică românească*, Editura Minerva, București,1982, p.5
[30] *Ibidem*
[31] *Ibidem, p.7*
[32] *Ibidem*
[33] *Ibidem., p.9*
[34] *Ibide., p.10*

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

intuiție a unei realități, arbitrare, transcotidiene, stranii, negatoare de legi, determinisme și simetrii. ”[35]

Eseistul, mai pune în discuție și deosebirea dintre viziunile nefantastice și viziunile fantastice propriu-zise, sintetizate de către acesta într-o manieră unică. Despre viziunile ne-fantastice, eseistul afirmă că, acestea „își află rădăcinile la instalarea omului într-un univers guvernat de legi, în care A este egal cu A, iar omul își afirmă în orice moment o securitate morală, un acord cu sine, o corespondență între el și lume.” [36]

Rolul fantasticului este acela de a suprima toate aceste legături ale omului cu lumea și neagă siguranța metafizică, depărtându-se de lumea concretă, negând-o, ca mai apoi, într-un final, să îi substituie celei din urmă, o altă realitate, sărăcăcioasă, nesigură și incertă. Fantasticul se dovedește a fi, o „insecuritate lăuntrică, o inaderență dintre om și univers, o discrepanță între eu și lume, care conduce la perplexitate și spaimă.”[37]

Eseistul, ne oferă, o definiție general a fantasticului, care pe moment se dovedește a fi cea mai plauzibilă. În opinia acestuia, fantasticul presupune „o modificare a categoriilor mentale, cu deosebire a categoriilor de timp, spațiu și cauzalitate, posibilitate și existență.” [38]

După opinia eseistului, fantasticul ar recurge, „la un mod de reprezentare particulară a lumii, care ține de gândirea dereistică, asemănătoare cu gândirea onirică, conducând la o depersonalizare a individului ce trăiește sentimentul fantastic. Trăirea fantasticului îl scoate pe individ din cadrul psihosocial obișnuit, din cotidian și familiar, inoculându-i sentimentul derealizării, situații care pot fi identificate într-o diversificată gamă de trăiri normale sau patologice: stări de oboseală, intoxicație cu substanțe halucinogene, depresiune nervoasă, psihastenie, isterie, schizofrenie sau stări delirante cronice”[39]. Eseistul folosește după cum se vede, în definirea fantasticului termeni din domeniul psihologiei.

Ion Biberi, pune mai apoi în discuție și insistă asupra unei alte dimensiuni a fantasticului, și-anume, pe transfigurarea realului prin mit și simbol, foarte importantă, de altfel, pentru fantasticul care ajută la „împlinirea antropologică și estetică majoră”, pusă în relație cu mentalitatea animistă și primitivă, conform căreia, fantasticul ar avea o manifestare neîntreruptă în istoria spirituală a umanității.

Mircea Eliade în definițiile sale despre mit, ne-a lăsat să descoperim cu ușurință reminiscențe ale conceptului de fantastic. Istoricul religiilor afirmă: „În fond, miturile descriu diversele și uneori dramaticele izbucniri în lume a sacrului(sau a supranaturalului). Tocmai aceste izbucniri în lume a sacrului fundamentează cu adevărat lumea și o face așa cum arată azi.”[40]

Eliade vorbește de o „nevoie intermitentă de fantastic”, care se suprapune cu acea nevoie absolută de mitologie, căci mitul, deși își pierde de cele mai multe ori caracterul sacru, acesta își păstrează pentru omul modern, cele două atribute fundamentale: nevoia de visare și nevoia de comunicare a unor valori renăscute prin actul exemplar al povestirii.

Nicolae Steinhardt în *Fantasticul lui Mircea Eliade*, face o distincție între fantasticul occidental și cel de tip oriental, afirmând că această diferență este generată de „două vechi mentalități religioase ale respectivelor zone psihice și culturale: prin cunoaștere, orientul crede că poate ieși din contingență, occidentalii însă concep și grația ca făcând parte din lumea naturală.”[41]. Efectul de spaimă este specific fantasticului de tip occidental, în timp ce fantasticul oriental urmărește să fascineze cititorul prin puterea fanteziei.

---

[35] Ion Biberi, *Fantasticul, atitudine mentală*, în volumul *Eseuri literare, filosofice și artistice*, Ed.Cartea Românească, 1982, p.221
[36] *Ibidem*
[37] *Ibidem*
[38] *Ibidem*
[39] *Ibidem*
[40] Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1978, pp.5-6
[41] Nicolae Steinhardt, *„Fantasticul lui Mircea Eliade”, în volumul Incertitudini literare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p.112

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

BIBLIOGRAPHY

I. ANTOLOGII DE PROZĂ FANTASTICĂ

- ***Antologia nuvelei fantastice***, cu o prefață de Matei Călinescu și un studiu de Roger Caillois, Editura Univers, București, 1970;
- ***Masca. Proză fantastică românească***, prefață și antologie de Alexandru George, Editura Minerva, București, 1982;
- ***Proză fantastică franceză*** (vol. I – ***Elixirul de viață lungă***, vol. II – ***Mâna fermecată***, vol. III – ***Moarta îndrăgostită***), antologie, prefață și prezentări de Irina Mavrodin, Editura Minerva, col. „Biblioteca pentru toți", București, 1982;

REFERINȚE CRITICE

- A. Săndulescu (coordonator), ***Dicționar de termeni literari***, Ed. Academiei, 1976;
- Bădărău George, ***Fantasticul în literatură***, Editura institutul European, Iași, 2003;
- Biberi, Ion, ***Literatura fantastică***, în vol. ***Eseuri***, Ed. Minerva, București, 1971
- Biberi, Ion, ***Fantasticul, atitudine mentală***, în vol. ***Eseuri literare, filosofice și artistice***, Ed. Cartea Românească, 1982;
- Brion, Marcel, ***Arta fantastică***, traducere și postfață de Modest Morariu, Editura Meridiane, București, 1970;
- Borbely, Ștefan, ***Proza fantastică a lui Mircea Eliade. Complexul gnostic***, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2003;
- Caillois, Roger, ***Eseuri despre imaginație***. În românește de Viorel Grecu, Prefață de Paul Cornea, Editura Univers, București, 1975;
- Caillois, Roger, ***În inima fantasticului.*** În românește de Iulia Soare. Cuvânt introductiv de Edgar Papu, Editura Meridiane, București, 1971;
- Călinescu, G., ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent***, Ediția a II-a revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, 1982;
- Călinescu, Matei, ***Despre conceptul de fantastic***, în Antologia nuvelei fantastice, cu o prefață de Matei Călinescu și un studiu de Roger Caillois, Editura Univers, București, 1970;
- Dan, Sergiu Pavel, ***Proza fantastică românească***, Ed. Minerva, București, 1975;
- Dan, Sergiu Pavel, ***Fețele fantasticului. Delimitări, clasificări și analize***, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- Eliade, Mircea, ***Aspecte ale mitului***, În românește de Paul G. Dinopol, prefață de Vasile Nicolescu, Editura Univers, București, 1978;
- Eliade, Mircea, ***Eseuri*** (***Mitul eternei reîntoarceri, Mituri, vise și mistere***), Traducere de Maria și Cezar Ivănescu, Editura Științifică, București, 1991;
- Eliade, Mircea, ***Sacrul și profanul***, traducere în limba franceză de Rodica Chira, Editura Humanitas, București, 1992;
- Marino, Adrian, ***Dicționar de idei literare***, volumul I, Editura Eminescu, 1971;
- ***Dicționarul general al literaturii române***, Coordonator general Eugen Simion, vol. I-VII, Academia Română & Editura Univers Enciclopedic, București, 2004-2009;
- Glodeanu, Gheorghe, ***Orientări în proza fantastică românească***, Editura Tipo Moldova, Iași, 2014;
- Ghidirmic, Ovidiu, ***Proza românească și vocația fantasticului***, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2005;

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)

- Ghiță, Cătălin, ***Deimografia. Scenarii ale terorii în proza românească***, Institutul European, Iași, 2011;
- Glodeanu, Gheorghe, ***Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade***, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009;
- Lovecraft, H. P., ***Supernatural Horror in Litterature,*** New York, Ben Abramson, 1945;
- Manolescu, Nicolae, ***Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură***, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
- Marino, Adrian, ***Dicționar de idei literare***, vol.I (a-g), Editura Eminescu, București, 1973;
- Negoițescu, Ion, ***Istoria literaturii române***, vol.I (1800-1945), Editura Minerva, București, 1991;
- Popescu, Ileana Ruxandra, ***Proza fantastică românească. Structuri narative și convenționale***, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- Steinhardt, N. ***Fantasticul lui Mircea Eliade***, în vol. Incertitudini literare, Editura Dacia, col. „Discobolul", Cluj-Napoca, 1980;
- Todorov, Tzvetan, ***Introducere în literatura fantastică***, traducere de Virgil Tănase, prefață de Al. Sincu, Ed. Univers, București, 1973;

BDD-A29597 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:13 UTC)